

Отримано: 16 січня 2020 року

Прорецензовано: 23 січня 2020 року

Прийнято до друку: 29 січня 2020 року

e-mail: lnuzhdak@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2020-9(77)-169-171

Юрса Л. В. Вплив глобалізації на еколінгвальний стан онімної лексики Львова посттоталітарної доби. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9(77). С. 169–171.

УДК: 811.161.2'373.21/.23:502(477.83-25)

Юрса Людмила Василівна,
кандидат філологічних наук,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЕКОЛІНГВАЛЬНИЙ СТАН ОНІМНОЇ ЛЕКСИКИ ЛЬВОВА ПОСТТОТАЛІТАРНОЇ ДОБИ

У статті ми проаналізували глобалізаційні зміни, які впливають на розвиток та функціонування змінної лексики міста Львова посттоталітарної доби. Простежили тенденцію, яка відбувається на сучасному етапі становлення українського ономастикону. Вкрай негативною є, на наш погляд, така особливість сучасної змінної лексики, як тенденція до використання латино графічних назв, які суперечать правописним нормам української літературної мови. Також проблему складають оніми, які утворюються поєднанням латиниці та кирилиці.

Ключові слова: еколінгвістика, онім, ономастика, глобалізація.

Lюдмила V. Yursa,
candidate of philological sciences, Ivan Franko National University of Lviv

THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON LVIV ECOLINGUAL STATUS IN THE POSTTOTALITARIAN AGE

In the article we have analyzed the globalization changes that affect the development and functioning of the changing vocabulary of Lviv city posttotalitarian era. Traced the trend, takes place at the current stage of Ukrainian onomastic formation.

In our opinion, it is extremely negative such peculiarity of modern vocabulary, as a tendency to use Latin graphic names that contradict the spelling norms of the Ukrainian literary language. Onyms are also a problem that are formed by combination of Latin and Cyrillic.

In the article we have analyzed the brand names of the city of Lviv. The current state of development of Ukrainian onyms vocabulary has a significant impact on other languages. This is indicated by the process of globalization. A negative feature of the development of modern removable vocabulary is the use of foreign words that do not correspond to the national color of the Ukrainian literary language. Ecolinguistics is a young science that deals with the study of the aesthetics and culture of the use of words, as well as the observance of the rules of the current language.

Key words: onomastica, onim, ekolinguage, globalization.

Проблема нашого дослідження полягає у простеженні змін, які відбуваються у процесі творення онімної лексики міста Львова посттоталітарної доби. Процеси глобалізації українського ономастикону пострадянського періоду простежуються у працях Б. Ажнюка, Л. Белея, М. Романюк, Л. Нуждак та інших мовознавців.

Завдання нашого дослідження полягає у аналізі тих глобалізаційних змін, які відбулися та становлення та розвиток змінної лексики міста Львова посттоталітарної доби.

На сучасному етапі становлення та розвиток онімної лексики відбуваються різного роду трансформації. Адже питома вага назв запозичується із інших мов, часто навіть передається латинографічним чином, що суперечить мовній традиції українського народу, а також чинного законодавства.

Вкрай негативною є тенденція до поєднання кирилиці та латиниці. Такі назви є грубим порушенням норм української літературної мови, а також негативно впливають на естетику та колоритне забарвлення назвию.

Матеріалом нашого дослідження став проведений збір (методом картування) та систематизація онімних одиниць міста Львова сучасного періоду.

Необхідно зазначити, що кінець ХХ – поч. ХХІ ст. позначений трансформаційними змінами, які вплинули на розвиток української онімної лексики. Глобалізація стає не лише визначальним чинником розвитку світової економіки, але і набуває статусу важливого фактора впливу на гуманітарну площину сучасного суспільства, зокрема на мову. Системна зміна суспільно-політичного життя країни, відкритість українського суспільства посттоталітарної доби заклали основи для створення нових можливостей, зокрема у міжнародній сфері. Ці тенденції стали вагомою передумовою для активної взаємодії носіїв мови на міжнародному рівні, а, отже, й сприяння міжмовних контактів. Очевидне поживлення різномовних міжмовних контактів спричинилося також і до інтенсивного поширення глобалізаційних впливів, інкорпорації України в глобалізований мовний простір. Усе це позначилося на стані різних субсистем української мови, зокрема й на українському ономастиконі. Адже вітчизняні ономасти не раз відзначали, що український ономастикон посттоталітарної доби зазнав чималих змін, а серед цих змін називали і глобалізацію, однак ніхто спеціально не проводив оцінку впливу глобалізації на еколінгвальний стан сучасного українського ономастикону.

В українському та зарубіжному мовознавстві нема спільної думки щодо сутності глобалізації у мовній сфері та її слідків як для конкретних мов загалом, так і для їх окремих субсистем. Як зазначає відомий мовознавець Б. М. Ажнюк, глобалізація – це «насамперед інформаційна відкритість, а отже, й інформаційна присутність чужоземних учасників комунікативного процесу. За своєю природою вона наднаціональна, навіть космополітична» [1, с. 48]. За словами київського ученого, складно однозначно оцінювати результати впливу глобалізації на українську мову, оскільки вони є як позитивні, так і негативні.

За словами сербського науковця П. Піпер глобалізація є невід'ємним компонентом експансіоністської політики США, спрямованої на денаціоналізацію слов'ян, яка в мовній сфері знаходить свій вияв у раптовому, нічим не зумовленому збільшенні запозичень з англійської мови, підриві культури мови шляхом її вульгаризації, штучному нав'язуванню латинської графіки та обмеження сфер використання кирилиці [6, с. 19–20].

Погляди П. Піпера на глобалізацію підтримує український мовознавець Я. Радевич-Винницький. За словами Я. Радевич-Винницького «анациональна за своєю природою, глобалізація нівелює національні культури. /.../ Тепер на зміну комуністичній глобалізації повсюдно приходять глобалізація лібералізму. Проте об'єктивно суть її така є, як і комуністичної: позбавити людей їхньої духовної, національно-культурної своєрідності, мови» [7, с. 3–4].

На думку Я. Радевич-Винницького сучасна Україна перебуває під впливом двох глобалізаційних течій, оскільки «світова глобалізація маніфестується англійською мовою, регіональна пострадянська – російською» [7, с. 10].

Український ономаст Л. О. Белей у монографії «Українські імена колись і тепер» звертає увагу на те, що в пострадянський період глобалізація у сфері українського іменника часто відбувається у формі його русифікації, однак, за словами Л. О. Белей, «глобалізація у сфері національного іменника явище багатоліке, її арсенал має численні та різноманітні знаряддя, проте усіх їх об'єднує інтегральна ознака або одне призначення – уневиразнювати, нівелювати національну своєрідність та самобутність національного назовництва, а німецька, англійська, італійська чи зулуська або ірокезька мови виступають лише засобом у досягненні цієї мети» [4, с. 76].

На сьогоднішній день відбуваються розбіжності у поглядах щодо наслідків впливу глобалізаційних процесів на становлення української онімної лексики. Але попри цей факт, очевидно є впливовість цього глобалізаційного процесу на різні підсистеми української мови, в т.ч. й онімійні та їх еколінгвальний стан.

На нашу думку, найпершим виявом впливу глобалізаційних тенденцій на український ономастикон посттоталітарної доби можна вважати непоодинокі спроби передавати українські власні назви, зокрема фірмоніми, засобами латинської графіки. Ці процеси відбуваються у зв'язку з розвитком Європи та Північної Америки, які використовують латинську графіку. Тому й в Україні деяка частина громадян, в тому числі й підприємців, розглядає використання латинської графіки як засіб залучення або органічного входження в глобальний економічний простір. Але на практиці, зокрема у сфері українського фірмонімікону посттоталітарної доби міста Львова, латинографічні власні назви підприємств, закладів торгівлі, громадського харчування та ін. використовуються на її території таким чином як: «*Inshoes*» (магазин), «*Jam café*» (заклад харчування), «*Jeisoni*» (магазин), «*Kazzka*» (заклад харчування), «*Leonardo*» (заклад харчування), «*Lsenkler nail studio*» (салон краси), «*Lviv croissants*» (заклад харчування), «*Mama Mia*» (магазин), «*Metro*» (магазин), «*Miss princess*» (салон краси), «*Monaco*» (магазин), «*Mr. Ted's coffee*» (магазин), «*New York Street pizza*» (заклад харчування), «*Nextbike*» (магазин), «*Octopus*» (магазин), «*OLKO*» (магазин), «*Optic Land*» (магазин), «*Pandora*» (магазин), «*PapaJerry*» (заклад харчування), «*Pink*» (магазин), «*Red black white*» (магазин), «*Respect Shop Lviv*» (магазин), «*Roshen*» (магазин), «*Sano*» (магазин), «*Seven*» (заклад харчування), «*Smaki-maki*» (заклад харчування), «*Sowa*» (заклад харчування), «*Sport life*» (спорткомплекс), «*Terranova*» (магазин), «*Tisto*» (заклад харчування), «*Vapiano*» (заклад харчування), «*Veliki.ua*» (магазин) та інші.

Перелічені фірмоніми називають не чужомовні торгові марки чи бренди, а є латинографічними варіантами українських онімів. На думку самих власників підприємств такі назви вони використовують з рекламною метою, адже, на їхню думку, латинографічна передача фірмоніми є більш конкурентоспроможною та респектабельною, ніж її традиційний кириличний варіант. Аналогічні причини популярності латинографічних фірмонімів називають також О. Белей [4] та М. Романюк [8].

Однією з особливостей використання графіки власної назви з рекламною метою її денотата можна вважати досить поширені факти виникнення гібридних, латино-кирилических українських ергонімів, зокрема: «*Sim'ya apple*» (магазин), «*Step Up*» (організація), «*БатаРеїка*» (магазин), «*ГалантеРеїка*» (магазин), «*Kanitan*» (заклад харчування), «*Lviv Lions*» (спорткомплекс), «*Ruin Bar*» (заклад харчування), «*Vizzavi*» (підприємство), «*Kebab House*» (заклад харчування), «*Steak House*» (заклад харчування), «*Yarovusya*» (підприємство), «*Компанія PRANA*» (підприємство), «*Компанія ВЕЕМ-Металавтомпром*» (підприємство), «*IMBO*» (підприємство), «*Leopolis*» (підприємство), «*Piccolo L*» (підприємство), «*Igroteco*» (підприємство), «*DUNA*» (підприємство), «*Трава lounge bar*» (заклад харчування), «*Цуна Craft Pub*» (заклад харчування), «*ЦікаR*» (магазин) та інші.

Включення посттоталітарної України в глобалізаційний мовний простір стало причиною до помітного зростання впливовості англійської мови, яка в багатьох підсистемах української змінної лексики витіснила російську мову.

Як слушно зауважує Б. Ажнюк, зростання в Україні присутності англійської мови є впливом глобалізації: поряд з українською та російською мовами вона стає учасником боротьби за вплив на мовну свідомість і мовну діяльність у певних комунікативних середовищах [1, с. 54].

За нашими спостереженнями, найпомітнішим використанням англійської мови у боротьбі за вплив на мовну свідомість носіїв виявляється у сфері української ергонімії посттоталітарної доби. Це стало наслідком активних економічних контактів з країнами Західної Європи, США та Канади, а також прагнення використати іноземну, зокрема англійську лексику з рекламною метою. Усі ці намагання сприяли широкому залученню англомовної лексики до джерельної бази українського фірмонімікону міста Львова сучасної доби. Засилила англомовних або латинографічних онімів вкрай негативно позначається на еколінгвальному стані українського ономастикону пострадянської доби, а також суперечить українській законодавчій базі у сфері мовного будівництва. Адже за Законом України «Про мови...» всі назви організацій, підприємств та інших структур повинні називатись українською мовою [5].

На думку відомого сербського соціолінгвіста П. Піпер, якого цікавить статус латинографічних онімів у «кириличній» Сербії, також беззастережно зараховує до глобалізаційних впливів використання латинської графіки. За словами ученого, «писемність глобалізації – це латинська графіка. Латинська графіка має політичну, фінансову, медійну та будь-яку іншу підтримку, необхідну для витіснення кирилиці. Глобалізація намагається творити світ лише однієї графіки, однієї мови, однієї субкультури, однієї ідеології, однієї псевдорелігії...» [6, с. 25].

У сфері сучасної української ергонімії глобалізаційні впливи позначаються не лише на лексичному рівні онімів, а й поширюються на процес їхнього словотворення. Так, зокрема, все частіше як в офіційно-діловому, так і публіцистичному стилях

української літературної мови українська фірмонімна лексика без огляду на її морфологічну специфіку, переводиться у розряд невідмінюваних. Хоча помилкове зарахування українських ергонімів міста Львова сучасного періоду до складу невідмінюваних іменників часто намагаються пояснити потребою та вимогами чіткої, однозначної номінації денотатів, але, на нашу думку, поширення таких неправомірних варіантів українських фірмонімів – це наслідок глобалізаційних впливів. Адже в англійській мові онімналексика зокрема ергоніми, прізвища, в т.ч. прізвища-прикметники, як і решта іменників, не відмінюються. Поширення глобалізаційних впливів і на словозміну українських онімів є вагомим свідченням глибини їх глибинності.

Також необхідно зазначити, що особливі вияви мають глобалізаційні тенденції у сфері творення української посттоталітарної антропонімії. На думку Л. О. Белей, головними екстра-лінгвальними причинами, які впливають на український пострадянський антропонімікон, скеровуючи його розвиток у пан'європейський простір, стали лібералізація українського законодавства, що врегулює надавання та вживання особових імен та прізвищ, утвердження тісних міжнародних контактів, у тому числі й через масову трудову імміграцію, поступова інтеграція України в європейський й трансатлантичний економічний та культурний простір [2, с. 76]».

Поява в українському антропоніміконі чужомовних (італійських, іспанських, португальських, німецьких) прізвищ є наслідком одруження українців з іноземцями та має одиничний характер. У сфері ж сучасного українського іменника, а також частково серед прізвищ, вплив глобалізаційних тенденцій значно помітніший та активніший.

Необхідно наголосити на тому, що український іменник упродовж двох минулих десятиліть поповнився чималою кількістю чужомовних з походження, як правило, неадаптованих до фонеморфемної структури української мови онімами.

Поширення глобалізаційних впливів на сферу українського іменника міста Львова посттоталітарної доби не лише суперечить традиціям українського йменування, але й нерідко породжує креольські найменування.

Як наслідок, глобалізація породжує активне використання в українському іменнику подвійних імен, що суперечить традиціям та культурі українців, наприклад: *Марія-Тетяна, Дана-Марія, Віктор-Микола, Теодор-Йосиф, Тетяна-Даяна, Ян-Максим, Валерія-Тетяна, Анна-Марія, Аліна-Марія, Богдан-Володимир, Марія-Терезія, Анна-Софія, Елеонора-Наталія, Валерія-Марія, Яна-Квітослава, Марія-Анастасія, Вікторія-Марія, Юліанна-Марія, Анастасія-Даніела, Анна-Валерія, Олександра-Марія, Олександра-Вікторія, Марія-Вікторія, Тетяна-Кароліна, Марко-Мирослав, Артем-Євпатій, Артем-Арсеній, Віктор-Владислав, Роман-Андрій, Руслан-Мар'ян*.

Необхідно зауважити на тому факті, що, окрім нетрадиційності подвійних імен для українського назовництва, написання їх також часто не відповідає правописній основі української літературної мови. Навіть ім'я Папи Римського К. Войтили в українських джерелах пишуть, як правило, помилково – *Іван Павло II*, а не *Іван-Павло II*.

Глобалізація українського іменника має, на нашу думку, найглибший характер, адже в процесі розвитку сучасної України вона ґрунтується не лише на повсякденній мовній практиці мовців, але й підтримується окремими найновішими лексикографічними працями.

Необхідно зауважити, що ні чинне українське законодавство, ні «Український правопис» не передбачають можливості використання латинської графіки як єдиної графічної системи під час передачі на письмі українських онімів. У зв'язку із своєю глобалістичною основою чималий пласт українських онімів, який до того ж активно розширюється, перебуває за межами нормативно-правового поля України, а тому за таких обставин вже самим своїм існуванням сприяє до серйозних проблем для еколінгвального стану української пропріальної лексики.

Отже, глобалізаційний вплив на розвиток українського ономастикону став помітним лише в пострадянський період його функціонування. Чимало назв, які творяться методом дублювання іншомовних слів, зокрема англословних, є наслідком данини моди. Вкрай негативна ця тенденція на онімну субсистему, адже сприяє засміченню власної назви непотрібними та чужорідними лексемами, а також порушує естетичні та правописні норми української літературної мови. Культура слова та естетичний бік його використання є важливою складовою розвитку мови в цілому, адже відображає мовну традицію, колорит, уподобання та інтелектуальний рівень його носіїв.

Глобалізація українського ономастикону найбільшим чином вплинула на такі субсистеми української пропріальної лексики, як ергонімія, антропонімія, віртуальна онімія та зоонімія.

Незважаючи на об'єктивний характер своєї сутності, глобалізація негативно позначається на еколінгвальному стані українського ономастикону міста Львова сучасної доби, оскільки породжує проблемні зони щодо дотримання чинного національного законодавства у сфері мовного будівництва, а також ігнорує норми чинного «Українського правопису». Ми спостерегли тенденцію до того, що змінна лексика, зокрема у підсистемі творення українських фірмонімів, переназначена латинськими назвами, а також назвами, утвореними поєднаннями латиниці та кирилиці. Це грубе порушення не тільки правописних норм української літературної мови, але і прояв неповаги до власних питомих українських назв, які відображають історичну цінність, колорит та традиції українського народу.

Для нормативного творення та функціонування власних назв необхідно дотримуватись правил «Українського правопису» та врегулювати ці питання на законодавчому рівні. Дієва мовна політика повинна сприяти нормативному функціонуванню власних назв, які б підсилювали національний колорит українського народу, а також естетику творення та вживання онімної лексики.

Література:

1. Ажнюк Б. М. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 48–54.
2. Белей Л. Глобалізація як панівна тенденція розвитку сучасного українського антропонімікону. *Ономастика і апелятиви. Збірник наукових праць*. 2007. Вип. 30. С. 76–82.
3. Белей Л. Українські імена колись і тепер. К.: Темпора, 2010. 128 с.
4. Белей О. Сучасна українська ергонімія: власні назви підприємств Закарпаття. Ужгород, 1999. 111 с.
5. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки про мови в Українській РСР (Прийнятий на X сесії Верховної Ради УРСР 11 скликання 28 жовтня 1989). К., 1991. 15 с.
6. Пипер П. Лезична страна глобалізації у словенським земляма. *Славистика*. КН. IX. Београд, 2005.
7. Радевич-Винницький Я. Глобалізація і мовно-інформаційний простір в Україні. Дрогобич: Коло, 2005. 16 с.
8. Романюк М. І. Соціально зумовлені інновації в ономастиконі Закарпаття кін. XX – поч. XXI ст. Ужгород: Гражда, 2007. 124 с.